

Carls fynske barndom

UNDERVISNINGSMATERIALE

Materialet er målrettet til mellemtrinnet til fagene
DANSK, HISTORIE, MUSIK og BILLEDKUNST

INDHOLD

- 3 Kære lærer
- 4 Ind i bogen - Komponisten - Forfatteren
- 5 Klangen
- 6 Naturen i musikken
- 7 Musik i alt som er
- 8 Nodesystemet
- 9 Musik og følelser
- 10 Fattigdom
- 11 Ansvar
- 12 Kunstner
- 13 Drømme
- 14 Illustrationer
- 15 Det usynlige
- 16 Jeg ved en lærkerede

Undervisningsforløb til CARLS FYSKE BARNDOM

Kære lærer

Dette hæfte er fyldt med ideer til, hvordan man kan arbejde med *Carls fyske barndom* på mellemtrinnet.

Hvert afsnit i hæftet svarer til cirka en lektion, bortset fra afsnittet Drømme. Til det skal I bruge en hel dag. Du kan plukke forskellige øvelser ud og sammensætte det, så det passer til din classes behov. De kan bruges helt uafhængigt af hinanden alt efter fagligt fokus.

Udover at være et portræt af en historisk person, så han ikke går i glemslen, handler *Carls fyske barndom* om at være kunstner. Om hvordan Carl Nielsen lærer at spille, og hvordan hans passion for musikken udvikler sig.

Men hvad vil det sige at være kunstner? Det er noget med at kunne drømme og være modig. Det sætter vi fokus på i dette materiale. Og vi vil undersøge musikkens sprog og opdage, at der er musik i alt som er.

Historien foregår i gamle dage og giver et indblik i Carl Nielsens opvækst i en fattig familie. Det kan være givende for nutidens børn at sammenligne deres egen opvækst med Carls.

IND I BOGEN

Kig på forsiden og bagsiden. Få eleverne til at gætte på, hvad bogen handler om. Læs derefter bogen sammen og lav i fællesskab et resumé.

Komponist

Spørg, om der er nogen, der i forvejen vidste, hvem Carl Nielsen var. Carl Nielsen var en verdensberømt komponist, og hans musik bliver stadig spillet rundt omkring i verden. Tal om, hvad en komponist er.

Forfatteren

Carls fynske barndom er inspireret af Carl Nielsens selvbiografi *Min Fynske Barndom* fra 1927. Tal med klassen om, hvad en billedbog, biografi samt selvbiografi er.

Se sammen med klassen på Anne Sofie Allermanns hjemmeside www.allermann.dk og tal om, hvorfor hun har lavet en billedbog om Carl Nielsen.

“Jeg synes, at børn i dag skal kende til Carl Nielsen og hans skønne musik. Men jeg skrev bogen, fordi jeg blev så rørt, da jeg læste *Min Fynske Barndom*. Jeg kunne genkende Carls tanker om at være kunstner og måden han sanser verden meget stærkt og har en trang til at give følelsen videre. Billedbogens tekst er ultrakort, (sådan er alle mine bøger) så der er meget fra Carl Nielsens egen bog, der ikke er med. Jeg har kun taget det med, der handler om, hvordan Carl bliver kunstner, for det var den del af hans historie, der rørte mig mest, da jeg læste den.”

Citat: Anne Sofie Allermann

KLANGEN

Snak i klassen om, hvad spillemanden snakker om på side 14.

Når man lytter til musik, er det en oplevelse mellem én selv og musikken, men man kan alligevel godt mærke, at der sker noget særligt i rummet mellem mennesker, når de oplever kunst sammen. Nogle kalder det resonans.

Lad børnene sidde to og to overfor hinanden. De skal se hinanden i øjnene og bevare øjenkontakten så godt som muligt i hele øvelsen. De skal nu give hinanden 10 high fives med begge hænder. Sidste gang skal de lade hænderne blive samlet. Så skal de sidde sådan lidt og så tage langsomt hænderne fra hinanden. De skal gøre det så langsomt, at de kan mærke usynlige tråde, der er kommet mellem hænderne. Det er resonansen, de kan mærke.

Man kan også mærke resonans med planter. Det gøres ved at se længe på planten og prøve at lære den at kende, som Carl gør det på side 26 -27. Gå ud en tur og lad eleverne finde en plante, og lad dem prøve, om de kan finde resonans med den.

Tilbage i klassen kan I snakke om, hvordan det var.

Snak i klassen om Carls tanker på side 15.

Man giver andre noget, når man laver kunst, men man kan ikke vide, hvor stort det er, for resonansen er usynligt. Det er vigtigt for de fleste kunstnere at dele sin kunst. Det kan føles som om, man først da opfylder sit formål.

NATUREN I MUSIKKEN

Carl Nielsen er meget inspireret af naturen og de oplevelser, han havde i sin barndom.

Lad eleverne ligge på gulvet, mens de lytter med lukkede øjne til "Tågen letter" for harpe og fløjte. Den kan findes på YouTube.

Tal bagefter med eleverne om, hvad de lige har lyttet til. Kunne de høre naturen? Lagde de mærke til noget særligt? Kunne de høre noget, der var genkendeligt?

Se på side 18-19 i bogen og sammenlign med musikken, de lige har hørt.

MUSIK I ALT SOM ER

Carl Nielsen spillede på mange instrumenter. Hvilke instrumenter ser vi bogen? Violin, klaver, trompet. Er en brændestabel et instrument? Kan man lave musik på alle ting?

Læs dette digt af Halfdan Rasmussen højt for klassen. "Der er musik i alt som er" fra Mariehønen Evigglad fra 1996.

Der er musik i alt som er
i regn og blæst, i blomst og bær.
Hver skabning har sin tone.
Der er musik i narrens hat
I Hannes hund, i Karens kat,
og mellem mand og kone.

Der er musik i hvert sekund.
Musik gør godt når det gør ondt.
Men mor og far er dumme.
De påstår at de bedst kan li'
Musikken når den er forbi
Fordi jeg slår på tromme.

Tal med eleverne om digtet. Hvad siger det om musik? Hvad sammenlignes musikken med?

Nu skal eleverne selv finde lyde både indendørs og udendørs. Lad dem slå, banke, puste og kradse. Tal med dem om, hvilke lyde de kan høre. De skal både lytte efter lyde, de selv laver ved at interagere med omgivelserne, men også lytte efter de lyde naturen selv laver. Eleverne skal optage lydene på deres mobiler.

Lad dem afspille lydene for hinanden i små grupper og i fællesskab komponere et stykke musik på et minut med de lyde de har fundet. De skal også give deres musikstykke et navn. Afspil de små stykker musik i klassen og tal om, hvilke stemninger, de har skabt med deres musik. Hvad hedder stykket og hvad handler det om?

NODESYSTEMET

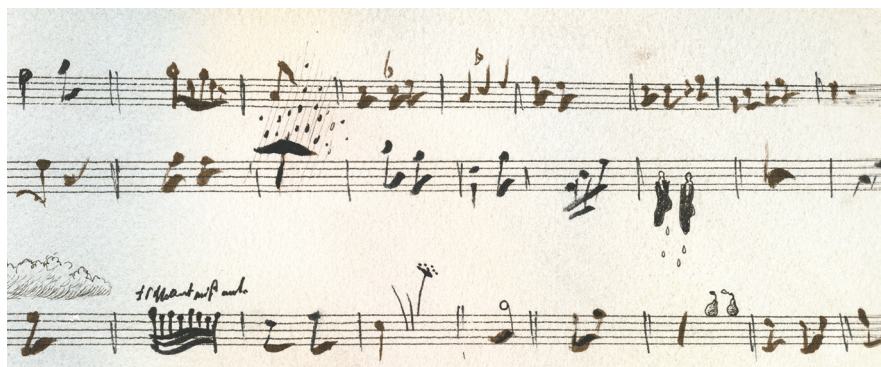
Ligesom vi har alfabetet til at skrive ord med, bruger man noder til at skrive musik. I nodesystemet er der 5 linjer, hvor noderne står på. Noderne står enten på eller mellem linjerne. Noderne kan også stå på ekstra linjer under og over de fem faste linjer. Hver node er en tone. Når noderne går op og ned stiger og falder tonerne.

Se sammen med klassen på www.musikipedia.dk, hvor der er en simpel beskrivelse af nodesystemet.

Se på noder på bogens første og sidste sider. Det er ikke rigtige melodier. Det er bare noget fjolleri, illustratoren, Lea Letén, har fundet på. Snak lidt om de forskellige ting, Lea har tegnet der. Hvilke lyde ville de sige?

Kig på billederne på side 26-27. Bed eleverne beskrive, hvad de kan se på billedet.

Nu synger I *Jeg ved en lærkerede* sammen i klassen. Følg med i noderne, mens I synger. (Kopier evt. bagsiden af dette hæfte eller find noder og tekst på nettet). Syng først meget langsomt, så eleverne kan nå at se, hvordan tonerne går op og ned.

MUSIK OG FØLELSER

Carl Nielsen skrev i et essay i 1922: “Et melodisk terts-spring bør betragtes som en Guds gave, en kvart som en oplevelse og en kvint som den højeste lykke.”

Musik er et sprog for følelser, og en terts, en kvart og en kvint kan sagtens udtrykke andre følelser.

Jeg ved en lærkerede starter med en terts. Lyt til starten af sangen og tal om, hvad Carl mon mener med “guds gave”. Hvilke følelser vækker den start i jer? Hører I nogle andre følelser i melodien end Carl?

Jens vejmand starter med en kvart. Lyt til starten af sangen og tal om, hvad Carl mon mener med “en oplevelse”. Hvilke følelser vækker den start i jer? Hører I nogle andre følelser i melodien end Carl?

Der er et yndigt land starter med en kvint. Lyt til starten af sangen og tal om, hvad Carl mon mener med “den højeste lykke”. Hvilke følelser vækker den start i jer? Hører I nogle andre følelser i melodien end Carl?

Eleverne skal nu gå sammen to og to og spille et stykke musik for hinanden, og så beskrive, hvilke følelser stykket vækker i dem.

eller

Eleverne skal nu vælge en sang, og skrive en tekst på ca. en halv side, om hvilke følelser det vækker i dem.

FATTIGDOM

Carl Nielsens første barndomshjem findes ikke mere. Det var bare en faldefærdig rønne, hvor de boede i to rum i den ene ende af huset. Carl havde 11 søskende, hvoraf en del døde som små. Det var ikke altid, der var mad nok til at blive mæt.

Snak i klassen om, hvor privilegerede vi er i Danmark i dag. Vi har vores egen seng. Vi har en stol at sidde på, når vi spiser. Vi har legetøj. Vi får mad flere gange om dagen. Vi har sko på, selvom det er sommer. Vi har toilet og bad.

Se på side 8 til 11 og snak om, hvorfor faren ikke roser Carl, da han er dygtig til at spille violin? Og hvorfor far siger "Pas på med fantastier"? på side 45.

Se på side 28 -29 og snak om, hvad opslaget symboliserer.

"Carls far er bekymret for sin søns fremtid. Det vigtigste er at tjene penge, så man kan overleve. Han kan slet ikke forestille sig, at hans egen søn engang skal blive verdensberømt og rig af at spille og skrive musik. Carls far har selv drømmene i sig. Det har vi set i scenen med tågen på side 18 - 19. Men han prøver at holde drømmene nede. Han prøver at lade dem blive ved jorden, som de stækkede gæs. Der synes han også, Carls drømme skal blive, for far tror, det er farligt at drømme."

Citat: Anne Sofie Allermann

ANSVAR

Carl arbejdede, fra han var 8 år. Han vogtede gæs, og på et tidspunkt også kør. Han havde også arbejde på et teglværk om sommeren, hvor han lavede mursten. Han stod på et tidspunkt i lære som købmand. Så flyttede han hen til købmanden. Her sov han på lageret. Carl var 14 år, da han kom til Odense som militærmusiker.

Kig på side 12 - 13. Carl smiler på billedet, men det var ikke bare for sjov, at Carl kom med sin fars orkester ud at spille. Det var et hårdt arbejde at være spillemand. Der kunne være lange vandreture for at komme til et bryllup. Og festen kunne vare i flere dage. Så sov de på en koldt høloft om natten.

Tal i klassen om det at have pligter. Har I selv, eller nogen I kender, ansvaret for familiens økonomi? Hjælper I til derhjemme? Hvordan?

Bed eleverne skrive et brev til deres forældre. Brevet skal handle om, hvordan de tager ansvar derhjemme og om på hvilken måde, de vil tage mere eller mindre ansvar.

De skal starte brevet med *Kære*, og slutte med *Kærlig hilsen*. Brevet skal skrives i hånden og må fylde max. 1 side. Man må gerne dekorere brevet med små fine tegninger.

KUNSTNER

Snak i klassen om, hvad det vil sige at være kunstner.

Man skal have et talent: At have et talent handler om at være god til noget. Man kan prøve forskellige ting for at finde sit talent. Få eleverne til at komme med ideer til forskellige talenter, man kan have.

Man skal have arbejdsdisciplin: Det er ikke nok at have et talent, man må øve sig for blive bedre. Lysten til at øve kan blive overmandet af dovenskab og magelighed. Men man skal være vedholdende, for "øvelse gør mester". Nogle gange starter det med, at de voksne siger, man skal øve, men der skal også være en indre drift til at blive ved med at øve. Man kan føle et savn, og det savn er noget, der er i en selv. Det skal man selv kunne mærke og selv vælge at følge. Man kan også blive inspireret af andre og øve sig, indtil man er lige så god som dem eller måske endnu bedre.

Man skal blive inspireret: Man kan blive inspireret alle steder. Der er mange, der bliver inspireret i naturen. Man kan for eksempel ligge i græsset og se på himlen og lytte til vinden i træerne. Så kommer de dybe, lange tanker. Pludselig er det som om, noget åbner sig i én; man kan se storheden i tingene og få trang til at videregive den følelse til andre. Så føler man sig som en kanal. Det føles helt magisk. Se på side 22 -23.

Man skal kunne drømme: Som kunster drømmer man om at skabe noget, der ikke før har fandtes. Man forestiller sig en anden fremtid. At være kunstner er at drømme og at turde tro på, at mulighederne er uendelige. Der er nemlig ingen regler i kunsten. Se på side 24 -25.

Man skal anerkendes: Der er mange måder at få anerkendelse på. Nogle giver ros, andre retter, andre igen giver penge, så man kan lave mere kunst. Man kan ikke forvente anerkendelse, for det er ikke sikkert andre kan få øje på magien i det, man laver. I sidste ende må det at lave kunst komme fra en indre nødvendighed.

Man skal være modig: Bekymring og angst er en del af den kunstneriske proces, for når man laver kunst, laver man noget nyt. Man ved ikke, om det bliver godt eller dårligt. Det kan føles sårbart og ensomt, fordi man risikerer at være anderledes. Så man skal turde at være bange, når man laver kunst.

At være kunstner: Der er en skabertrang i alle mennesker, men om man bliver en stor kunstner, kan man ikke vide på forhånd. Alt man kan gøre er at øve sig meget, være modig og drømme store drømme og dele sin kunst med andre.

DRØMME

Tag ud i naturen og få eleverne til at lægge sig i græsset som på side 22 og 23. Bed dem tænke på deres drømme for fremtiden.

Tilbage i klassen skal eleverne lave en drømmecollage med udklip fra aviser, reklamer. Giv dem hver et A4 ark. Afspil *Aladdin Suiten* af Carl Nielsen imens de arbejder. Den kan findes på YouTube.

Udstil de færdige collager i klassen og hold en lille fernisering for jeres drømmecollager.

ILLUSTRATIONER

Lea Letén har lavet illustrationerne til *Carls fynske barndom*. Hun har besøgt Carl Nielsens barndomshjem og har lavet research om tidens påklædning og om instrumenter. Se f.eks. den pose Carl har på ryggen på forsiden. Det er en sælskindspose, som det var almindeligt i gamle dage at have sin violin i.

Lea har brugt mange forskellige materialer i sine billeder. På side 8 har hun brugt hele fem forskellige materialer. Se sammen på Leas hjemmeside: <https://lealeten.dk/carl>, hvor hun har lagt nogle små film op, der viser, hvordan hun arbejder.

DET USYNLIGE

Når man illustrerer en bog, skal man ikke bare tegne det, der sker i bogen. Man skal også tegne det usynlige, som for eksempel hvad personer i bogen føler. I *Carls fynske barndom* bruger Lea Letén fugle som symbol på følelsen af glæden ved musikken.

Snak i klassen om de mange fugle, der er i bogen og om, hvad det betyder på de forskellige sider.

Nu skal eleverne illustrere deres egen bogforside. Læs historien højt en gang til. Tal med eleverne om, hvad de gerne vil fremhæve på deres bogforside. Måske vil de illustrere det øjeblik, hvor Carl føler, at han forstår alting. Eller måske vil de illustrere, hvordan man kan give andre noget, uden at man selv forstår, hvor værdifuldt det er.

Giv eleverne et stykke A4-papir og lad dem bruge alle de forskellige farver og materialer, de har lyst til.

JEG VED EN LÆRKEREDE

Tekst: Harald Bergstedt

Melodi: Carl Nielsen

1. Jeg ved en lærkerede,
jeg siger ikke mer;
den findes på en hede,
et sted som ingen ser.
2. I reden er der unger,
og ungerne har dun.
De pipper de har tunger,
og reden er så lun.
3. Og de to gamle lærker,
de flyver tæt omkring.
Jeg tænker nok de mærker,
jeg gør dem ingenting.
4. Jeg lurder bag en slåen.
Der står jeg ganske nær.
Jeg rækker mig på tåen
og holder på mit vejr.
5. For ræven han vil bide
og drengen samle bær.
men ingen skal få vide,
hvor lærkereden er.